

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

Доцільно дотримуватися логіки розвитку світової економіки як єдиної системи, у межах якої практично не існує економічної відокремленості держав; активізується обмін продуктами праці і науково-технічними досягненнями; виробництво стає інтернаціональним, виникають міжнародні компанії-монополісти; з'являється міжнародний капітал, що вільно переміщається між країнами.

Список використаних джерел

1. Важинський Ф.А. Антикризове фінансове управління як економічна система / Ф.А. Важинський, А.В. Колодійчук // Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук-техн. пр. – Львів: РВВ НЛТУ України, 2010. – Вип. 20.3. – С. 127–132.
- Глобалізація // Економічна енциклопедія; Т.1. – К.: Академія, 2000. – С. 264–265.
3. Давыдов В. Феномен финансовой глобализации / В. Давыдов, В. Бобровников, В. Теперман. – М.: Ин-т Латинской Америки РАН, 2000. – 204 с.
3. Делягин М.Г. Мировой кризис: Общая теория глобализации / М.Г. Делягин. – М.: ИНФРА-М, 2003. – 51 с.
4. Казьмин А. Наша цель – довести стандарты обслуживания до мирового уровня / А. Казьмин // Коммерсантъ. – 2001. – №206/П. – 12 ноября.
5. Колодійчук А.В. Вопросы периодизации глобализации и анализ ее исторических истоков в экономической науке / А.В. Колодійчук // Современные проблемы экономики – 4: материалы 4-й Международной научной конференции, 10–13 марта 2016 г. – Ереван: Ереванский ГУ, 2016. – С. 190–194.
6. Колтунов В.М. Глобализация экономики (вопросы теории и методологии) / В.М. Колтунов, К.В. Мальцев. – Н. Новгород: ВВАГС, 2004. – 108 с.
7. Лукашевич В.М. Глобалістика / В.М. Лукашевич. – Л.: «Новий світ–2000», 2005. – 440 с.
8. Международные экономические отношения: учеб. / под ред. Б.М. Смитиенко. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 512 с.
9. Орлова Н. Особливості розвитку світового фінансового ринку в умовах глобалізації / Н. Орлова, А. Свєчкіна // Схід. – №5(83). – 2007. – С. 5–9.
10. Халиков М.С. Регионализация и глобализация как две тенденции развития современного мира / М.С. Халиков // Россия и социальные изменения в современном мире: Сб. науч. докладов. – М.: МАКС Пресс, 2004. – Т. 1.
11. Хоминич И.П. Финансовая глобализация / И.П. Хоминич // Банковские услуги. – 2002. – №8. – С. 2–13.
12. World Economic Outlook, 1997, May, International Monetary Fund. – 1997. – 45 p.

УДК 339:338.124.4:332.021.8

О.В. ДАННИКОВ,

к.е.н., доцент, докторант кафедри маркетингу, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана,

С.В. ПЄТУХОВ,

асистент кафедри маркетингу, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

Формування системи антикризових заходів як катализатора розвитку вітчизняного товарного ринку

Метою дослідження є розробка методології вивчення глобалізації бізнесу в цілому, а також окремих її аспектів, пов’язаних з інформаційно-комунікативними проблемами вітчизняного бізнесу, на тлі посилення кризових явищ в економіці країни. Формування системи антикризових заходів як катализатора розвитку товарного ринку в умовах глобалізації вітчизняного бізнесу.

Предметом дослідження виступають методично-прикладні питання діагностики товарного ринку та аналізу макроекономічних показників щодо масштабу впливу кризових явищ на економіку України.

Об’єктом дослідження є процес уточнення стратегічного напряму маркетингової діяльності суб’єктів господарювання працюючих на вітчизняному та глобальних товарних ринках з урахуванням особливостей підвищеного ризику.

Ключові слова: стратегія розвитку; фактори ситуаційного впливу; деіндустріалізація; політична, економічна, соціальна криза; маркетингова стратегія; товарний ринок; ринок збути; соціально-економічний розвиток; макроекономічні показники; депресія; конкурентні переваги; втеча капіталу; депопулізація; глобалізація; антикризові заходи; сировинний тип аграрної економіки; науковий, виробничий потенціал; корпоративно-соціальна відповідальність.

О.В. ДАННИКОВ,
к.э.н., доцент, докторант кафедры маркетинга, Киевский национальный экономический университет им. Вадима Гетьмана,

С.В. ПЄТУХОВ,

ассистент кафедры маркетинга, Киевский национальный экономический университет им. Вадима Гетьмана

Формирование системы антикризисных мер как катализатора развития отечественного товарного рынка

Целью исследования является разработка методологии изучения глобализации бизнеса в целом, а также отдельных ее аспектов, связанных с информационно-коммуникативными проблемами отечественного бизнеса, на фоне усиления кризисных явлений в экономике страны. Формирование системы антикризисных мер в качестве катализатора развития товарного рынка в условиях глобализации отечественного бизнеса.

Предметом исследования выступают методические и прикладные вопросы диагностики товарного рынка и анализа значимых макроэкономических показателей по масштабу влияния кризисных явлений на экономику Украины.

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

Объектом исследования является процесс уточнения стратегического направления маркетинговой деятельности субъектов хозяйствования, работающих на отечественном и мировых товарных рынках с учетом особенностей повышенного риска.

Ключевые слова: стратегия развития; факторы ситуационного влияния; деиндустриализация; политический, экономический, социальный кризис; маркетинговая стратегия; товарный рынок; рынок сбыта; социально-экономическое развитие; макроэкономические показатели; депрессия; конкурентные преимущества; бегство капитала; депопуляция; глобализация; антикризисные меры; сырьевой тип аграрной экономики; научный, производственный потенциал; корпоративно-социальная ответственность.

O. DANNIKOV,

PhD in Economics, associate professor, assistant professor at the Department of Marketing,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman,
S. PIETYKHOV,

assistant at the Department of Marketing, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

The formation of a system of anti-crisis measures, as a catalyst for the development of the domestic commodity market

The aim of this study is to develop a methodology for studying the globalization of business as a whole, and its individual aspects related to information and communication problems of the domestic business amid increasing crisis in the economy. Formation of system of anti-crisis measures, as a catalyst for the commodity market development in the context of globalization of the domestic business.

The subject of the research are methodological and applied questions of the commodity market diagnosis and analysis of major macroeconomic indicators of the scale of the impact of the crisis on the Ukrainian economy.

The object of research is the process of clarifying the strategic direction of marketing activity of business entities operating in the domestic and world commodity markets, allowing for the increased risk.

At the beginning of 2016 can already state that is critical braking Ukraine's economic development and worsening of macroeconomic indicators. In most developing countries there is a shift from an industrial to a postindustrial society. In Ukraine, by contrast, the transition from agro-industrial to agricultural commodity type of economy by destroying scientific and production potential. Ukrainian authorities are trying to explain the current economic problems only «external influence» or «work of predecessors,» ignoring the need for systemic reforms. Certainly, one can not underestimate the impact of the environment on the formation of economic strategy, but we believe that systemic barriers and imperfections of the internal market are essential deformation economic strategies Ukraine.

Keywords: development strategy; situational factors influence; de-industrialization; political, economic, and social crisis; marketing strategy; commodity market; sales market; socio-economic development; macroeconomic indicators; depression; competitive advantages; capital flight; depopulation; globalization; anti-crisis measures; raw type of agrarian economy; research, production potential; corporate and social responsibility.

Постановка проблеми. Політична, економічна та соціальна криза українського суспільства оголила гострі проприориччя в економіці країни, що безумовно вплинуло на економічний добробут громадян. В результаті скорочення платоспроможного попиту, падіння продажів, дисбалансу у взаєминах економічних агентів ринку, кризи неплатежів, втрати конкурентних переваг і розорення підприємств посилюється стресове навантаження, погіршується соціально-психологічний клімат в суспільстві. У бізнесі психологічна криза проявляється як відсутність у підприємців бажання інвестувати у власну країну, що призводить до втечі капіталу. Основними факторами економічної кризи є скорочення загального обсягу промислового виробництва та виробничих потужностей, деіндустриалізація, гіперінфляція, зниження ВВП, зовнішньоторговельного обороту, падіння курсів цінних паперів, розвал в сільському господарстві, зниження інноваційної активності підприємств, зростання числа банкрутств у банківському секторі, втеча капіталу [1].

Але, на жаль, інформаційна закритість та «непрозорість», участь у корупційних схемах, «тінізація» економіки, ухилення від сплати податків, створення фіктивних підприємств, обман споживача, а іноді і банальне шахрайство стають тим локомотивом соціальної безвідповідальності, в якому український бізнес (особливо великий) разом з армією чиновників на хви-

лях чергового популізму намагаються інтегруватися до країн європейської співдружності. З іншого боку, слабо розвинена корпоративно-соціальна відповідальність вітчизняного бізнесу обмежує можливості щодо підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах глобалізації. В цивілізованому світі, навпаки, бізнес-структурі і влада розуміють власну соціальну відповідальність, адже від цього залежить рівень добробуту суспільства. Зміни, які відбуваються в українській економіці, вимагають від підприємств не тільки звернати увагу на організацію внутрішньої діяльності, а й розробляти довгострокові стратегії, які дозволяють швидше пристосуватися до турбулентного макромаркетингового середовища. За таких умов посилюється необхідність розробки методичних і прикладних підходів до удосконалення маркетингової діяльності та гармонізації взаємовідносин всіх суб'єктів ринку.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. В економічній літературі асиметрія інформації розглядається на ринках уживаних автомобілів, праці, страхування, кредитів і заощаджень, де представлена полярною асиметрією: один із суб'єктів ринку через брак інформації не має можливості порівнювати якість товару та відповідно ціну, кваліфікацію працівника, ризики настання страхової події, можливості повернення кредиту тощо. Різні аспекти асиметричної інформації давно цікавили вчених. Перші дослідження, що присвяче-

ні цій проблематиці, належать американським економістам – Джорджу Ейкерлофу, Майклу Спенсу, Джозефу Стігліцу, Вільяму Вікрі та Джеймсу Міррлісу [10, с. 258–262]. Вчені довели, що при асиметричному розподілі інформації (споживачі змушені використовувати ринкову статистику для визначення правдивих характеристик товарів, відомих лише продавцям) угоди на ринку не укладаються, а при симетричному – виграша очікує на обидві сторони.

Отже, асиметрична інформація змушує учасників ринку покладатися на випадок і призводить до його краху (занепаду ринку). Тому виникає питання: яким чином учасники ринку, які краще ніж інші поінформовані, могли б передавати цю інформацію так, щоб уникнути ситуації зворотної селекції? Для цього потрібні особливі учасники ринку, які б діяли (і відповідно, несли витрати) з інформування інших суб'єктів ринку про їхні можливості і про цінність та якість їхніх продуктів та послуг. Майкл Спенс продемонстрував, що за певних умов добре інформовані учасники ринку можуть збільшувати продажі, «передаючи сигнали» іншим, гірше поінформованим суб'єктам ринку. Він розкрив дію механізму, за допомогою якого більш поінформовані учасники ринку «діляться» інформацією з аутсайдерами, в результаті чого становище і тих і інших суттєво покращується [10, с. 258–262].

Предметом дослідження виступають методично–прикладні питання діагностики товарного ринку та аналізу макроекономічних показників щодо масштабу впливу кризових явищ на економіку України.

Об'єктом дослідження є процес уточнення стратегічного напряму маркетингової діяльності суб'єктів господарювання працюючих на вітчизняному та глобальних товарних ринках, з урахуванням особливостей підвищеного ризику.

Метою статті є розробка методології вивчення глобалізації бізнесу в цілому, а також окремих її аспектів, пов'язаних з інформаційно–комунікативними проблемами вітчизняного бізнесу, на тлі посилення кризових явищ в економіці країни. Формування системи антикризових заходів, як каталізатора розвитку товарного ринку в умовах глобалізації вітчизняного бізнесу.

Виклад основного матеріалу. Маркетингове стратегічне управління як управління знаннями та організаційними змінами інтенсивно розвивається. Ці зміни вимагають пошуку адекватних засобів і методів організації підприємницької діяльності, зорієтованих на прискорення науково–технічного прогресу, посилення акцентів на задоволенні кінцевого споживача, врахування зростаючої конкуренції та демонополізації і диверсифікації всіх сфер економіки.

Зрозуміло, що менеджмент будь–якого підприємства за сучасних умов суцільної економії буде застосовувати стандартизовану маркетингову концепцію як найбільш раціональну. Дослідження глобальних (національного, регіонального) товарних ринків, на яких можна було б максимально реалізувати (експортний) потенціал вітчизняних підприємств, необхідно проводити в таких взаємопов'язаних площахах з побудовою відповідної системи критеріїв і показників, а саме: аналіз і прогноз стану макро-, мікросередовища та можливостей підприємства до адаптації. Такий підхід дає можливість розглядати бізнес–середовище, стратегічні цілі підприємства та його потенційні експортні можливості щодо залучення і використання ресурсів, як комплексний системний процес [3, 4].

На першому етапі оцінюються стан макросередовища, яке формує імпортну залежність ринку; на другому – різномібично оцінюється конкурентне середовище за найбільш вагомими факторами; в подальшому – здійснюється оцінка здатності підприємства до експансії на глобальніх (національному, регіональному) товарних ринках. Оскільки на мікроекономічному рівні наслідки кризи теж залишаються важливим чинником, який стримує розвиток внутрішнього товарного ринку, зокрема, що виявляється у зниженні рентабельності виконаних робіт/послуг, виникнення нових цінових диспропорцій, низькому рівні конкурентоспроможності, дефіциті коштів, незбалансованості відтворювальних процесів тощо [3].

Вважаємо, що кризові явища в економіці країни посилюються на фоні ефекту інформаційної асиметрії разом з трансакційними витратами, що є «дефектами мікроструктури» ринкових взаємодій суб'єктів економічної діяльності, які приводять до неоптимального (нерационального) розміщення ресурсів. Як відомо, асиметричність в розподілі інформації називається ситуацією, при якій частина учасників ринку володіє інформацією, якою не володіють інші зацікавлені особи.

На нашу думку, активна роль маркетингу полягає в зниженні асиметрії інформації про параметри зовнішнього ринкового середовища, що спонукає агентів ринку ретельно вивчати величину і структуру поточного і майбутнього ринкового попиту, можливі об'єми виробництва конкурентів, кон'юнктуру ринку, тенденції розвитку галузі і НТП, політичну і економічну ситуації, умови конкуренції, а також формувати нові потреби на нові товари. Маркетинговий інструментарій забезпечує зниження асиметрії інформації, сповіщаючи споживачів через маркетингові канали про якість товарів та послуг їх відповідність до ціни, умови придбання і гарантії, репутацію виробника тощо. Асиметрія інформації впливає на формування рівноважних цін (диспаритет цін), аналіз ринкових можливостей підприємства, сегментацію споживачів, відбір цільових ринків та позиціонування, розробку і просування необхідних товарів і послуг на ринок у цілях максимального пристосування виробництва товару до величини і структури ринкового попиту, об'єм і структуру продажу при водять до нерационального розміщення ресурсів, а можливо, і занепаду ринків [10, с. 259–261]. З'являються суб'єкти ринку, які мають різний ступінь поінформованості про економічні процеси та майбутні наслідки прогнозованих змін. Асиметрія інформації приводить до неефективного функціонування ринків, невизначеності і ризиків, обмеження конкуренції, здійсненням ринкових операцій не еквівалентних за обміном для однієї зі сторін тощо. Поінформованість про параметри ринку і тенденції макромаркетингового середовища дає можливість суб'єкту ринку понизити ступінь невизначеності зовнішнього середовища та асиметрію розвитку відтворювального процесу і перетворити інформацію на джерело отримання конкурентної переваги.

На початку виходу України зі складу СРСР це була потужна індустріально–аграрна країна, в якій мешкало за різними даними від 52 до 55,6 млн. населення (зараз – 42 539 млн.)¹, машинобудування виробляло близько третини за-

¹ Див.: Держстат 2016 р. Чисельність населення (за оцінкою) на 1 квітня 2016 року [Electronic Resource] // – Mode of access: http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/news/op_popul.asp – Last access: 05.06.2016 – Title from the screen.

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

гального обсягу промислової продукції, за роки незалежності відбулася прогресивна деіндустріалізація, а лібералізація цін викликала ще більший спад виробництва. Необхідно відзначити, що Україні до цього часу не вдалося адаптувати науковий і виробничий потенціал, що залишився після розпаду СРСР, до сучасних економічних реалій. За приблизними підрахунками, сьогодні частка науково-технічного виробництва у структурі промисловості становить 2–3%. Частка України на світовому ринку наукомісткої продукції становить не більше 0,05% (у РФ – близько 2%) [8–10].

Не можна не погодитись з авторським колективом видатних вітчизняних науковців [10], що така ціна дроблення цілісного потенціалу (морального, інтелектуального, політичного,ресурсного, промислового, фінансового, банківського, наукового, ринкового (ринки збуту), спортивного тощо)... Маючи унікальний «стартовий капітал», Україна, точніше її керівництво й супільність в цілому, скористалася ним не належним чином.

Економіка України характеризується незначним обсягом ВВП на душу населення, великим розміром державного боргу, низьким рівнем якості життя населення, стійкою тенденцією скорочення чисельності населення, відтоком за кордон інтелектуального потенціалу, неефективним використанням природних запасів, загостренням екологічних проблем. Значна питома вага у структурі економіки держави припадає на матеріально-, енерго- і трудомісткі виробництва. Нерозвиненість внутрішнього ринку, низька конкурентоспроможність національного виробництва, послаблення державного управління економікою, її інноваційною системою погіршує перспективи розвитку, віддаляє Україну від когорти розвинених країн. Необхідно здійснювати радикальні заходи програмного характеру для корінної зміни ситуації, що склалася. За оцінками ООН, до 2025 року 7,8 млрд. жителів планети (90% населення) відноситься до бідних країн.

Стратегія інституційних реформ в економіці України повинна узгоджуватися з інтеграційними процесами у світовій економіці. Варто враховувати очікування відносно зменшення питомої ваги західних цивілізацій (США, ЄС) у світовому ВВП (54,5% в 1950 році, 44,6% у 2000 році, 37,5% у 2015 ро-

ці) і зростання східних – відповідно до 9,3% в середині ХХ ст., 22,5% на початку ХХІ ст. і 25,5% у 2015 році [10, с. 18–19].

Слід зазначити особливості сучасних світових процесів, що суттєво впливають на діяльність міжнародного бізнесу в Україні: посилення монополізації та тиску на «слабкі країни» (сьогодні транснаціональні компанії контролюють до 60% світового промислового виробництва та понад 70% світової торгівлі); посилення цінової конкуренції; диспаритетність розвитку світових економічних систем і прискорення процесу їхнього зближення; часткова зміна якості конкурентної боротьби (внаслідок штучного ослаблення конкурентів); структурні зрушення у світовому господарстві; переважання факторів рентабельності над факторами ефективності. Спостерігається процес трансформації національних держав в «постсучасні» [6]. З одного боку, це відбувається через те, що сучасні держави делегують все більше повноважень впливовим міжнародним організаціям, таким як Організація Об'єднаних Націй, Світова організація торгівлі, Європейський союз, НАТО, МВФ і Світовий банк. Як найбільш часто обговорювані соціально-політичних проблеми, які мають місце в країнах, що розвиваються, в зв'язку з процесами глобалізації, можна назвати:

- зростання соціально-економічного розшарування суспільства;
- зубожіння основної маси населення;
- посилення залежності менш розвинених країн від стабільності і нормального функціонування світогосподарської системи;
- обмеження ТНК здатності держав проводити національно-орієнтовану економічну політику;
- зростання зовнішнього боргу, перш за все міжнародним фінансовим організаціям, який перешкоджає подальшому прогресу [6].

Таким чином, за сучасних умов конкурентоспроможною може бути лише та національна економіка, що найефективніше використовує можливості глобалізації. Міжнародна конкурентоспроможність національної економіки досягається за рахунок зосередження необхідного обсягу людського й

Таблиця 1. Динаміка ВВП України з 2003 по 2015 рік

Роки	Номінальний ВВП, млн. грн.	Відхилення від попереднього періоду, млн. грн.	У відсотках	ВВП, \$ млн.	Відхилення від попереднього періоду, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана, \$ млн.	У відсотках
2003	267344	+41534	+18.4%	50133	+7740	+18.3%
2004	345113	+77769	+29.1%	64883	+14750	+29.4%
2005	441452	+96339	+27.9%	86142	+21259	+32.8%
2006	544153	+102701	+23.3%	107753	+21611	+25.1%
2007	720731	+176578	+32.5%	142719	+34966	+32.5%
2008	948056	+227325	+31.5%	179992	+37273	+26.1%
2009	913345	-34711	-3.7%	117228	-62765	-34.9%
2010	1082569	+169224	+18.5%	136419	+19192	+16.4%
2011	1316600	+234031	+21.6%	163160	+26740	+19.6%
2012	1408889	+92289	+7.0%	175781	+12622	+7.7%
2013	1454931	+46042	+3.3%	183310	+7529	+4.3%
2014	1566728	+111797	+7.7%	131805	-51505	-28.1%
2015	1979458	+412730	+26.3%	76133	-55672	-42.23%

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

фізичного капіталу в стратегічно важливих галузях та формування відповідної інфраструктури з метою досягнення більш високого рівня продуктивності праці щодо торговельних партнерів. На початок 2016 року вже можна констатувати, що відбувається критичне гальмування економічного розвитку України та погіршення основних макроекономічних показників (табл. 1 та рис. 1) [3, 4, 8–10].

Традиційним чинником негативної динаміки зниження ВВП залишається експорт. Тільки за перший місяць 2016 року Україна недоотримала \$200 млн. експортної виручки через торгові обмеження, введені Росією. Загальний ефект для торгового балансу від подальшого погіршення торгових відносин з РФ оцінювався в мінус \$1,1 млрд. [7]. Це і обумовлювало левову частину очікуваного в цьому році дефіциту поточного рахунку на рівні \$2,5 млрд.²

Внутрішня торгівля. Оборот підприємств оптової торгівлі за січень–жовтень 2015 року становив 943,1 млрд. грн. Фізичний обсяг оптового товарообороту порівняно із січнем–жовтнем 2014 року становив 86,5% [8].

Оборот роздрібної торгівлі (включає роздрібний товарооборот підприємств, які здійснювали діяльність із роздрібної торгівлі, розрахункові дані щодо обсягів продажу товарів на ринках і фізичними особами–підприємцями) за січень–жовтень 2015 року становив 828,8 млрд. грн., що становить 78,3% обсягу січня–жовтня 2014 року. У структурі обороту роздрібної торгівлі на організовані та неформальні ринки припадало 31%. Обсяг роздрібного товарообороту підприємств, які здійснювали діяльність із роздрібної торгівлі, за січень–жовтень

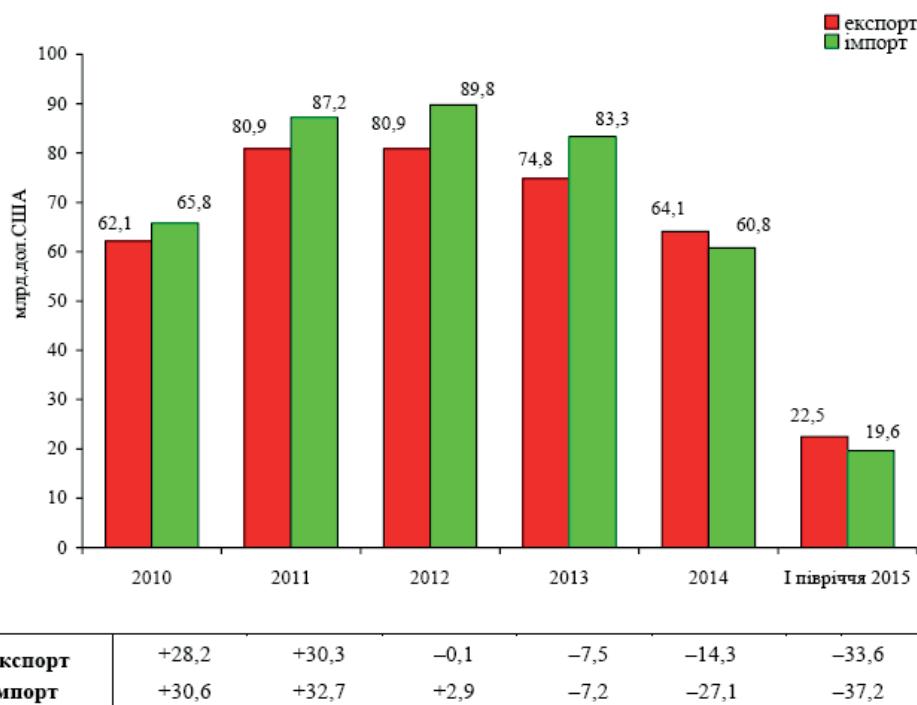
2015 року становив 388,9 млрд. грн., що в порівнянних цінах становить 77,7% обсягу січня–жовтня 2014 року [8].

Динаміка показників зовнішньої торгівлі України. Вважаємо, що наслідком формування позитивного сальдо зовнішньої торгівлі товарами за 9 місяців 2015 року стало перевищення темпів падіння імпорту товарів над експортом, який становив \$28 113,3 млн., а імпорт – \$27 376,3 млн. Адже порівняно із січнем–вереснем 2014 року експорт скоротився на 32,7% (на \$13 678,2 млн.), а імпорт скоротився на 33,6% (на \$13837,9 млн.). Отже, позитивне сальдо становило \$737,0 млн., і зрозуміло, що цього показника вдалося досягти виключно внаслідок девальвації національної валюти та, відповідно, спаду імпорту до країни. Тільки за перше півріччя 2015 року обсяг експорту товарів до країн ЄС становив \$6062,8 млн., або 32,7% від загального обсягу експорту, та зменшився порівняно із першим півріччям 2014 року на 35,6% (рис. 1) [8].

Тобто необхідно прагнути не стільки до досягнення позитивного значення сальдо, скільки до того, щоб змінювати структуру балансу, а саме: нарощувати частку інвестиційного імпорту та зменшувати частку споживчого імпорту. В цілому дані структури експорту за попередні роки свідчать, що Україна з держави з індустриальною економікою перетворюється на аграрно–сировинний придаток країн «золотого мільярду» [3, 4]. Зрозуміло, що підвищення обсягів експорту в значенні кількісних вимірюв товарів сільськогосподарського виробництва попри зростання частини виручки від іншого експорту в загальній структурі експорту країни за рахунок зниження цін на глобальних товарних ринках та переважання експорту сировинної продукції, а не продукту з високою доданою вартістю зменшують обсяги валютних надходжень. Якщо пріоритетом державної економічної політики

² Див.: НБУ підрахував перші втрати від торгової війни з РФ. Кореспондент.biz [Electronic Resource] //—Mode of access: <http://ua.korrespondent.net/business/economics/3638047-nbu-pidrakhuvav-pershi-vtraty-vid-torhovoi-viiny-z-rf> — Last access: 04.03.2016 — Title from the screen.

Динаміка обсягів експорту–імпорту товарів і послуг

Рисунок 1. Динаміка показників зовнішньої торгівлі України [8]

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

залишиться наповнення бюджету за рахунок нарощування експорту сировинної продукції, збільшуючи кількісно обсяги, – це призведе в довгостроковій перспективі до зменшення частки фактичних надходжень. Отже, пріоритетним є розвиток галузей в економіці України з виробництвом товарів і послуг з високою доданою вартістю, оскільки зараз ми втрачаємо найбільш конкурентні ринки, враховуючи низький рівень вітчизняних технологій [3, 4].

Вважається, що зменшення торговельних обмежень з боку країн ЄС надасть Україні базу для розширення експортної діяльності та допоможе товаровиробникам компенсувати збитки від втрати ринку країн СНД і Росії, але, на нашу думку, це можливо лише у середньостроковій перспективі після сертифікації українських товарів згідно з європейськими стандартами. Для цього необхідні час і значні інвестиції (на фоні дефіциту внутрішніх і зовнішніх інвестиційних ресурсів) на реструктуризацію та технічну модернізацію в процесі розвитку вітчизняної економіки та підприємств експортно-орієнтованих галузей. Крім того, внаслідок погіршення споживчих настроїв населення та падіння доходів домогосподарств через уповільнення зростання заробітних плат та девальвацію національної валюти не варто очікувати зростання темпів споживання, тому суттєва переорієнтація експортерів на внутрішній ринок у короткостроковій перспективі є малоймовірною. За цих умов зовнішньополітичний вектор країни в рамках євроінтеграційної складової знаходиться у стані постійної конfrontації з зовнішньоекономічними потребами внутрішнього товаровиробника, що привело до поступового падіння реального сектору національної економіки і рівня життя населення [3, 4, 7, 9].

Індекс споживчих цін (індекс інфляції). Загрозливу тенденцію становить проблема триваючого з II кварталу 2014 року зниження споживання населення: реальні обсяги кінцевих споживчих витрат у I кварталі 2015 року знизилися на 15,4% відносно аналогічного періоду 2014 року. У 2012–2013 роках навіть при падінні ВВП утримувалось незначне зростання кінцевих споживчих витрат. Реальна середньомі-

сячна заробітна плата в Україні постійно знижується, що в умовах надвисокого рівня інфляції (48,1% у I півріччі 2015 року) підриває купівельну спроможність та суттєво погіршує добробут і рівень життя переважної більшості громадян країни. Втрата доходів громадян різко погіршилась внаслідок різкої девальвації національної валюти [8].

Індекс споживчих цін у жовтні 2015 з початку року – 139,5%. Номінальні доходи населення у II кварталі 2015 року становили 406,9 млрд. грн. Реальний наявний дохід населення, визначений з урахуванням цінового фактора, порівняно з відповідним періодом 2014 року зменшився на 34,0%, сума невиплаченої заробітної плати на 1 листопада 2015 року становила 1970,8 млн. грн., а заборгованість із виплати заробітної плати в Україні в січні 2016 року зросла на 11,3% порівняно з груднем 2015 року і на 1 лютого становила 2,09 млрд. грн. [8].

Разом із тим зупинка низки заводів машинобудівної та металургійної галузей через воєнний конфлікт на Сході, невизначеність з періодом відновлення їх діяльності та інертність багатьох товаровиробників у пошуку додаткових ринків збуту не дозволяють очікувати в короткостроковій перспективі швидкої заміни ринку збуту в країнах СНД на ринок країн ЄС та інші напрями, через низьку конкурентоспроможність зазначених українських товарів на європейському ринку та відновлення експортних позицій хоча б на рівні попереднього року (рис. 2, З³). Як виявилося, вітчизняний товаровиробник не готовий до ведення бізнесу за світовими стандартами. До того ж український продукт часом не відповідає вимогам до якості, тож не є конкурентним. Зрозуміло, що відбудеться після повної ратифікації угоди – на вітчизняному ринку запанує європейський товаровиробник, а відсутність стратегічного бачення щодо розв'язання проблеми насичення

³ Див.: Оприлюднення експрес-випусків Держстату у 2014 – 2016 рр. Основні показники соціально-економічного розвитку України [Electronic Resource] // –Mode of access: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2015/mp/op/op_u/op1115_u.htm; –Last access: 26.02.2016 –Title from the screen.

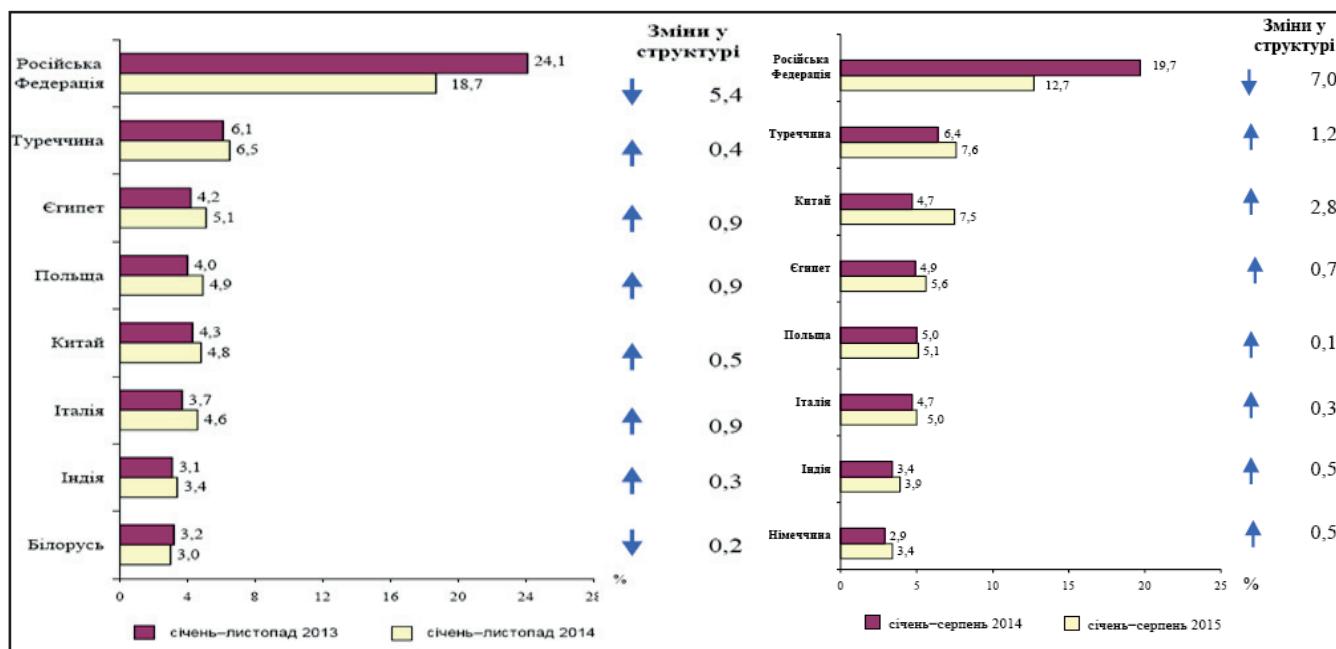
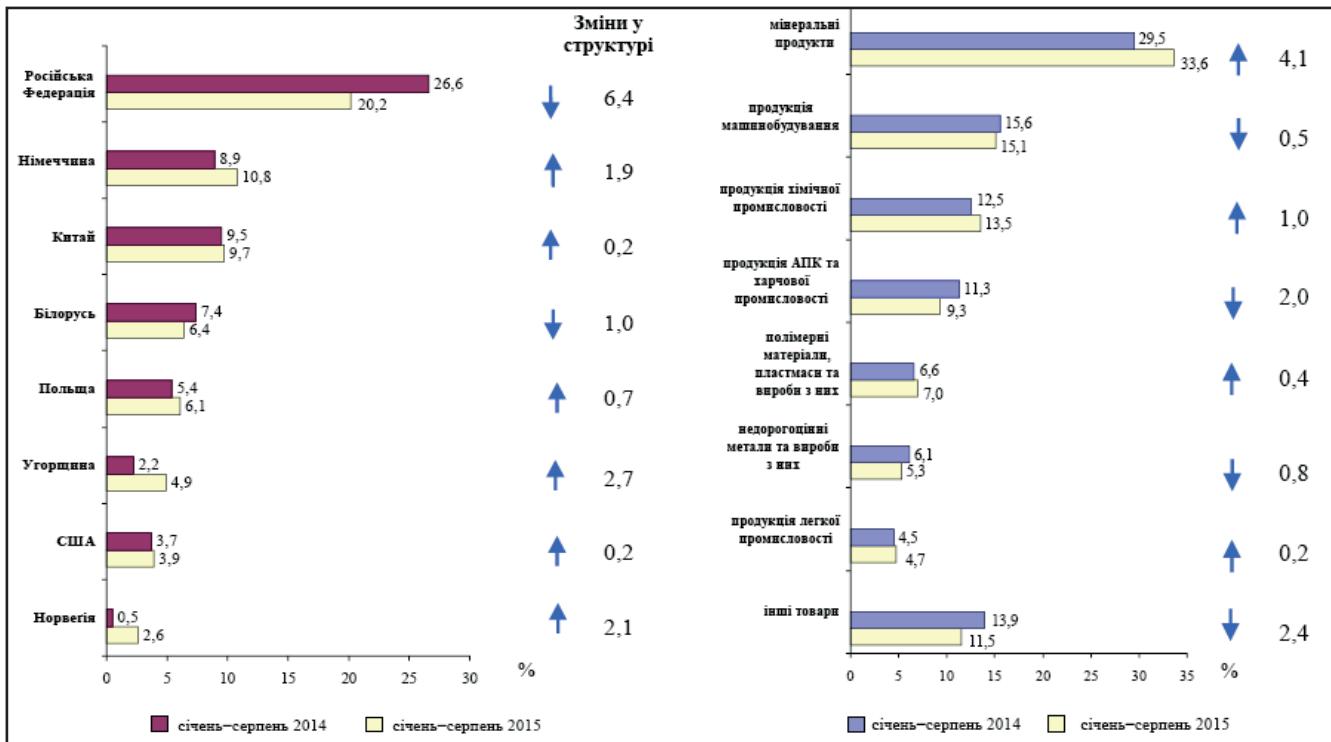

Рисунок 2. Географічна структура вітчизняного експорту товарів [8]

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

Рисунок 3. Географічна і товарна структура вітчизняного імпорту товарів [8]

внутрішнього ринку товарами вітчизняного виробництва на основі якісної імпортозамінної продукції в перспективі може суттєво потіснити вітчизняного виробника на внутрішньому малоактивному ринку [8].

Звісно, що позитивний ефект від інтеграції країни у світову економіку залежить від державної політики на макрорівні, але можливий тільки за умов поєднання з взаємогідним співробітництвом суб'єктів господарювання, фінансово-кредитних організацій, фінансово-промислових груп на мікрорівні. Оскільки на мікрорівні вплив глобалізації проявляється у розширенні діяльності господарюючих суб'єктів на зовнішній ринок. Щодо того, як планувати вихід на зовнішні ринки збути, необхідно проаналізувати проблеми розвитку вітчизняних підприємств на національних ринках, адже на мікроекономічному рівні наслідки кризи теж залишаються важливим чинником впливу [1, 3–5, 10].

Втеча капіталу. Обсяг прямих інвестицій (акціонерного капіталу) з України в економіку країн світу на 1 жовтня 2015 року становив \$6,2 млрд. Прямі інвестиції з України здійснено до 47 країн світу, переважна їх частка спрямована до Кіпру (93,4%) [5, 8].

Отже, спостерігається значне підвищення показників відпливу капіталу поза межі країни й переважно до офшорних зон. Легалізація коштів сумнівного походження, зокрема й через використання юрисдикцій з пільговим оподаткуванням, є однією зі складових тінізації економіки України. Тенденція до зростання «втечі капіталу» у значних обсягах, викликає необхідність відповідної зміни державної економічної політики.

За останні роки створено систему виведення капіталу з національної економіки на законних підставах, зокрема у вигляді прямих та портфельних інвестицій, купівлі готівкової валюти та ін., яка нібіто не порушує чинне законодавство та є невід'ємною частиною бізнес-стратегії багатьох вітчизня-

них фінансово-промислових груп. Легалізація коштів сумнівного походження з використанням можливостей офшорних зон у кінцевому рахунку негативно впливає на міжнародні валютно-фінансові відносини і, як наслідок, на макроекономічні показники окремих держав, що деструктивно впливає на фінансові системи, інвестиційний клімат корпоративного сектора й фіiscalну, бюджетну, грошово-кредитну та монетарну політику уряду, в результаті стимулюючи інфляційні та інші негативні процеси в країні.

В Україні ці явища набули катастрофічних масштабів, оскільки трансформували саму суть відтворюального процесу. Якщо порівняти величину створеного за рік національного багатства з оціочними даними відливу капіталу, стає зрозуміло, що протягом кількох років обсяг національного продукту значно зменшилася. Тобто можна констатувати неправедливий перерозподіл та фактичну втрату національного багатства, який створювали кілька поколінь. Абсолютна більшість населення країни не може повною мірою скористатися ефектом від накопичення благ суб'єктами господарювання, оскільки результат у формі капіталу перетікає за кордон. Досі немає адекватних змін у банківському та страховому секторах. Податкова політика, ставки кредитування, нестабільність національної валюти зводять нанівець позитивний потенціал небагатьох ринкових проектів [2, 3, 5].

«Доларизація» економіки у частині придбання готівкової валюти для заощаджень тісно пов'язана з проблемою відпливу капіталу з України, оскільки вважається однією з форм «втечі капіталу». Негативними наслідками «втечі капіталу» є не тільки те, що Україна перетворюється на кредитора іншої, а не своєї економіки (зокрема, США), а й те, що держава втрачає значну частину коштів, необхідних для обслуговування зовнішніх зобов'язань, фінансування інвестицій та економічного зростання загалом [2, 3, 5].

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

Існують два погляди на проблему «втечі капіталу». З позиції приватного інвестора (юридичної або фізичної особи) капітал має вкладатися туди, де вкладати його вигідніше. Проте з огляду на інтереси національного розвитку напрям і масштаб відливу капіталу не амбівалентні. Якщо відлив капіталу перевалює над його припливом, то для країн з економікою, що реформується, зокрема з переходною економікою, це означає реальне скорочення ресурсів, необхідних для забезпечення економічного зростання, причому незалежно від того, яким чином (легальним або нелегальним) вивозилися активи [2–5].

Показово, що така постановка питання – розгляд відливу капіталів у контексті проблеми економічного зростання, – характерна для багатьох як зарубіжних так і вітчизняних науковців, що здійснювали відповідні дослідження у країнах, що розвиваються.

Так, на думку Володимира Ланового, екс-міністра економіки, доктора економічних наук, президента Центру ринкових реформ: «...вивезення грошей за кордон. Це означає повне їх відчуження від вкладень в українську економіку. Використання награбованого всередині країни хоча б означало його включення в національну тіньову економіку і створення тіньових робочих місць. За нинішньої влади частка грошей, що приховано переправляється за кордон, зросла до 60–70%, або 300–480 млрд. грн. від загальних доходів учасників злочинного тріумвірату. За діючим валютним курсом за рік за кордон вивозиться \$15–22 млрд. Це більше, ніж Україна отримує за рік від усіх кредиторів!» [5].

Тому вважаємо, що Україні слід йти шляхом максимального спрощення регуляторного і податкового законодавства, зробивши його зручним для ведення бізнесу, а також зусилля держави мають спрямовуватися на мінімізацію саме причини відливу капіталу.

Висновки

Українська економіка за умов активного декларування європінтеграційних устремлінь в політичній площині характеризується певною невизначеністю у ставленні бізнесу до ключових пріоритетів розвитку, як наслідок, дезінтеграція виробничо-технологічного комплексу і руйнування та дезорганізація забезпечення циклу «наука – техніка – виробництво».

У більшості країн, що розвиваються, спостерігається перехід від індустриального до постіндустриального суспільства. В Україні, навпаки, відбувається перехід від аграрно-індустриального до сировинного типу аграрної економіки шляхом знищення наукового і виробничого потенціалу. Намагання влади існуючі економічні проблеми в Україні списати на рахунок «зовнішнього впливу» чи «попередників», нехтуючи необхідністю проведення системних реформ, натомість зводяться до ретушування загальної критичної ситуації квазіреформами та замілюванням очей. Безперечно, не можна применшувати вплив зовнішнього оточення на формування економічної

стратегії, але, на нашу думку, системні перешкоди та недосконалість розвитку внутрішнього ринку є найважливішими чинниками деформації економічних стратегій України.

Список використаних джерел

1. Авдошина З.А. Антикризисное управление: сущность, диагностика, методики [Electronic Resource] Корпоративный менеджмент // – Mode of access: http://www.cfin.ru/management/antirecessionary_managment.shtml – Last access: 26.10.201 – Title from the screen
2. Варналій З.С., Гончарук А.Я., Жаліло Я.А. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації: Монографія. – К.: НІСД, 2006. – 576 с.
3. Данников О. В. Информационно–коммуникативные проблемы глобализации отечественного бизнеса / «Журнал европейской экономики»: Международная экономика. – Т.: ТНЭУ, 2015. – Том 14 (№1) Март 2015 – С. 26–36.
4. Данников О. Розробка та реалізація антикризових програм розвитку вітчизняного бізнесу / Антикризисове управління економікою України: нові виклики: матеріали III Міжнар. наук.–практ. інтернет–конф., 15–17 груд. 2015 р. // МОНУ, ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана», Ін–т держ та муніцип. упр. господ. – К.: КНЕУ, 2015. – С. 288–290.
5. Лановий В.Т. «Бермудський» трикутник обкрадання. Українська правда. Економічна правда. [Electronic Resource] Економічна правда // – Mode of access: <http://www.epravda.com.ua/publications/2015/11/13/567057/> – Last access: 26.12.2015 □ Title from the screen
6. Новикова И.В. Глобализация, государство и рынок: ретроспектива и перспектива взаимодействия. – Мин.: Акад. упр. При Президенте Респ. Беларусь, 2009.
7. НБУ підрахував перші втрати від торгової війни з РФ. Кореспондент.biz [Electronic Resource] // – Mode of access: <http://ua.korrespondent.net/business/economics/3638047-nbu-pidrakhuvav-pershi-vtraty-vid-torhovoi-viiny-z-rf> – Last access: 04.03.2016 – Title from the screen.
8. Оприлюднення експрес–випусків Держстату у 2014–2016 рр. Основні показники соціально–економічного розвитку України [Electronic Resource] // – Mode of access: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2015/mp/op/op_u/op1115_u.htm: – Last access: 26.02.2016 – Title from the screen
9. Національна рада реформ. Україна у рейтингу глобальної конкурентоспроможності 2015. [Electronic Resource] // – Mode of access: <http://reforms.in.ua/ua/news/ukrayina-u-reytyngu-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-2015> – Last access: 04.03.2016 – Title from the screen
10. Проблеми і перспективи ринково–орієнтованого управління інноваційним розвитком: монографія / за ред. д.е.н., професора С.М. Ілляшенка. – Суми: ТОВ «Друкарський дім «Папірус», 2011. – 644 с.
11. Управління продажем: навч. посіб. / В.П. Пилипчук, О.В. Данников; Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. економічний ун–т імені Вадима Гетьмана». – К.: КНЕУ, 2011. – 627 с.